

Állampolgárság és nemzeti identitás Európában

Schnapper, Dominique: Citizenship and national identity in Europe. = Nations and Nationalism, 2002. no. 8 (1) 1–14. p.

Ma, amikor az 'állampolgárság'-ról szóló vita minden hozzáértőt érint szerte a világon, a kétféle, a francia Rousseau-tól eredeztetett és az angol Locke nevéhez kötődő 'állampolgárság'-fogalom még nem merítette ki minden rá jellemző értékét. A terminológia annyira eltérő, hogy néha nagyon nehezé teszi a párbeszédet.

A társadalomtudományi megközelítések közül Ernest Gellner művét emeli ki a szerző (Nations and Nationalism, 1983), mely elsősorban a közép-európai népek történelmét, az Ottomán, majd a Habsburg Birodalom alóli felszabadulást, politikai függetlenséget vizsgálja, illetve a német és az olasz egység kialakulását veszi figyelembe, valamint az európai zsidóság különös nacionalizmusát, mely Izrael állam megalakulásához vezetett. Schnapper szerint óhatatlanul valamennyi értekezés magában foglalja írójának személyes élményeit is. Ő a tudományos terminológia tisztázására tesz kísérletet, s nem a nacionalizmust, hanem a demokratikus nemzetállamot vizsgálja, mely korábban oly sok öntudatot adott a benne élőknek. Nemzet és liberalizmus összefüggésére hívja föl a figyelmet, mielőtt a nem nemzetállam alapú demokratikus társadalom építésére buzdít.

Politikai térre van szükség ahhoz, hogy a liberális demokratizmus érvényesüljön. Edig ezt a politikai teret jelentette a nemzet. Gellner közvetve elismeri, hogy a nemzetnek pozitív szerepe van, amikor is az olvasókat a *Thought and Change* (Gondolkodás és változás) c. könyvében leírt világkormányzás veszélyeire figyelmezteti.

„A nacionalizmus legfőbb ajándéka, amelyet az emberiségnek adott, a „zárendszerből” adódó előny: a politikai. A tudatomban nem pusztán a nacionalizmus pszichológiai áldásai vannak, a méltóság, az önbecsülés, ami a másod, vagy ki tudja hanyad osztályú állampolgárság elvetéséből következik... Ha egy politikailag egységes világ menne keresztül az iparosodás szakaszán, ez az egységes világ nagyon hasonlítana a jelenlegi Dél-Afrika helyzetére. Alig lehet olyan bizalmat elképzelni, mint az európaiaké Európában, egybevetve az első telepések helyzetével – nincs más világ, ahová visszavonulhatnak, s az alámerülés veszélye áll fönn –, amelynél láthatóan jobb, mint amilyen most, vagy mint amilyen valaha is volt a gyarmatokon. A pluralizmus egyfajta biztosíték az önkényuralom és a politikai butaság ellen is.”

Egy politikailag egységes világ kollektív öntudat és politikai akarat nélküli képződés lenne, és az etnikai feszültségeket nem tudnák többé kontrollálni a demokratikus intézmények. A történeti nemzetállamban a polgári elv olyan eszközként jelenik meg, mellyel az azonos politikai egységen belüli, különböző történeti közösségek konfliktusai megoldhatók. A nemzeti szolidaritást az erőforrások újraelosztása igazolta, és lehetővé tette a társadalmi egyenlőtlenséggel való bánásmódot a társadalmi igazságossággal összehangolva. Európában ezt így oldották meg. De erős politikai akaratra és az állampolgárok sok-sok idejére lesz szükség ahhoz, hogy az európai politikai intézményeket a saját nemzeti intézményeik legitimitációjaként tekintsék. Európát föl kell építeni, mert az elszigetelt országok túl gyengék, viszont a nemzetet mint politikai entitást mindaddig nem szabad megszüntetni, amíg az igazi európai polgárság föl nem épül. A XX. században úgy gondolták, hogy a polgári józan ész és a demokratikus, politikai intézményrendszer ellenőrzése nélkül az emberiség etnikai érzelmei és az erőszak mindig kitorésre készen állnak.